

Scenariusze rozwoju usług wsparcia rodziny i pomocy społecznej w kontekście 500 plus

Dr hab. Ryszard Szarfenberg

Uniwersytet Warszawski

Instytut Polityki Społecznej

Druga konferencja konsultacyjna z cyklu „Budujemy nowy
model pomocy społecznej” w ramach programu „Współczesne
kierunki rozwoju polityki społecznej”

Uniwersytet Warszawski

15 lipca 2018

Strona z materiałami wspierającymi proces konsultacji

<http://rszarf.ips.uw.edu.pl/kierunki/>

Program drugiej konferencji konsultacyjnej (15.07.2018)

1. Aktualności z frontu kierunków rozwoju polityki społecznej
 1. Najnowsze dane z Employment and Social Developments in Europe (polaryzacja płacowa prac na rynku pracy)
 2. Krajowego: projekt ustawy o rynku pracy, projekt aktualizacji KPRES, dyskusja o nowym systemie orzecznictwa i wsparcia dla ON
 3. Europejskiego: „Pakiet na rzecz sprawiedliwości społecznej” (m.in. zalecenie dotyczące zabezpieczenia społecznego dla pracowników nietypowych), projekty rozporządzeń dla nowego okresu finansowego po 2020 r.
 4. Globalnego: MOP i cel 1.3 SDGs (Cele Zrównoważonego Rozwoju), prezentacja dobrowolnego raportu Polski w lipcu 2018
2. Podsumowanie wyników dyskusji z poprzedniej konferencji przesłanych przez 6 grup

Aktualności z frontu kierunków rozwoju polityki społecznej w ujęciu krajowym, europejskim i globalnym

Na rozgrzewkę: trzy kierunki rozwoju polityki społecznej na jednym obrazku

**1. Takie samo wsparcie
– różne potrzeby**

Wsparcie takie samo dla
wszystkich było
nieodpowiednie dla osoby
w najgorszej sytuacji

**2. Wsparcie dostosowane
do różnych potrzeb**

Wsparcie dostosowane do
potrzeb poprawiło sytuację
osób, które go
potrzebowały

**3. Usunięcie przyczyny
nierówności**

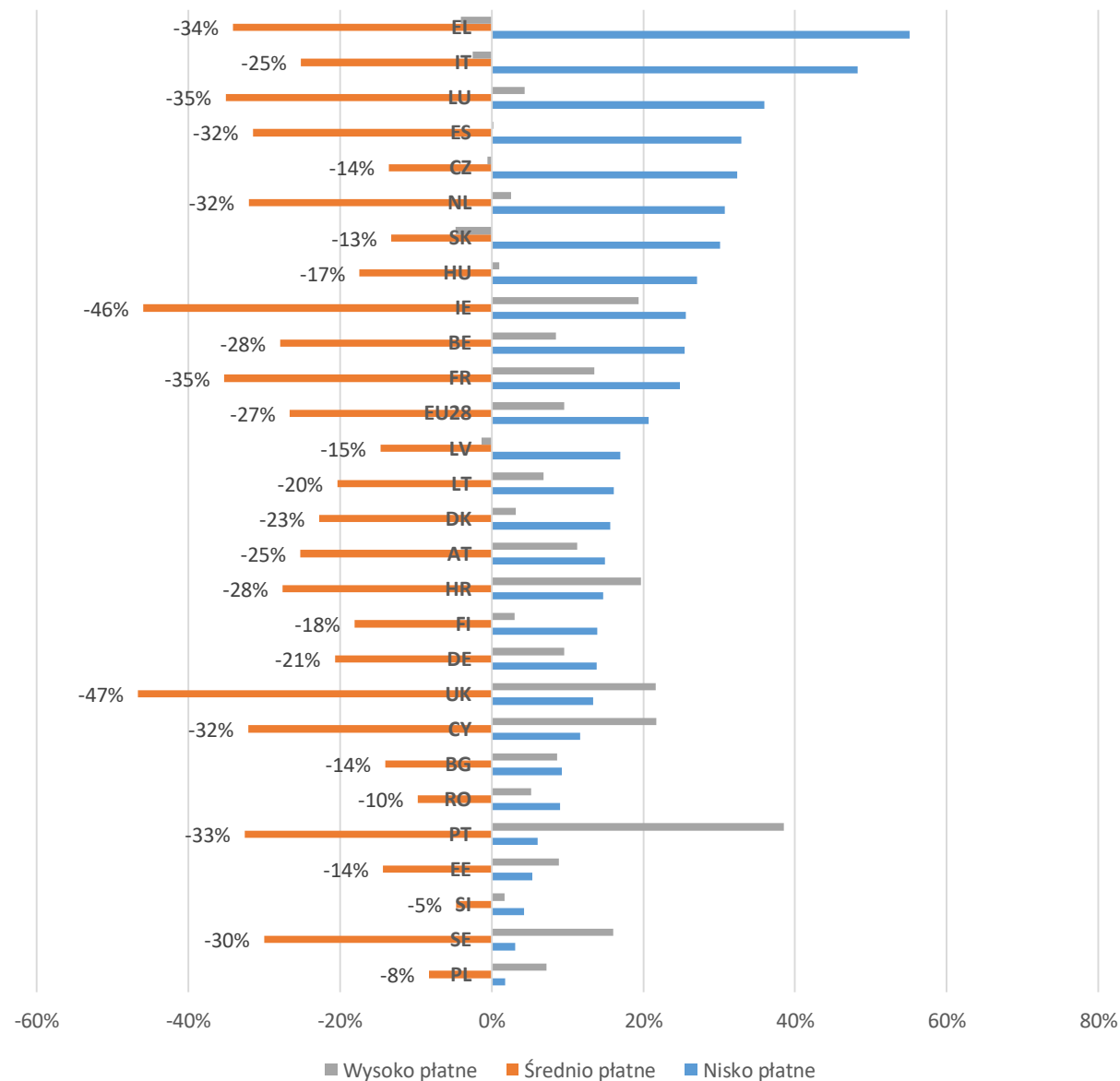
Usunięcie przyczyny
nierównej sytuacji
sprawiło, że wsparcie stało
się zbędne

Aktualności z frontu danych – polaryzacja płacowa pracy w UE

Dlaczego **polaryzacja rynku pracy** jest ważna dla kierunków rozwoju polityki społecznej? Rynek pracy podzielony między nisko płatne prace niskiej jakości oraz wysoko płatne prace wysokiej jakości zagraża stabilności zabezpieczenia społecznego. Dla pierwszej grupy jest niewystarczające (problemy z objęciem prac atypowych przez ubezpieczenie społeczne), druga go nie potrzebuje. Pojawiają się problemy ubogich pracujących, osób niechronionych

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Employment and Social Developments in Europe. Annual Review 2018*. European Commission, 2018

Zmiana procentowa udziału prac nisko, średnio i wysoko płatnych między 2009 i 2016 r.

Aktualności z frontu nauki – krytyka rozwoju polityki społecznej w Polsce

„**Liberalno-konserwatywny model** państwa opiekuńczego, jaki kształtował się przez lata transformacji, skręca obecnie w kierunku **modelu konserwatywno-klientelistycznego**”

„**Szczególny niepokój budzi podjęta reforma edukacyjna.** Nie tylko kształt organizacyjny systemu edukacji, lecz przede wszystkim ograniczone i wykrzywione poznawczo treści programowe oraz tradycyjne metody nauczania zdezorientowanych nauczycieli mogą stanowić poważne zagrożenie dobrego rozwoju w przyszłości”

„**Zagrożeniem rozwojowym jest także pasywna i bardzo konserwatywna polityka zdrowotna,** ignorująca wzrost potrzeb zdrowotnych na skutek przyspieszenia procesu starzenia się populacji oraz ekspansji nowych technologii medycznych”

Źródło: Stanisława Golinowska, *Modele polityki społecznej w Polsce i Europie na początku XXI wieku*, Fundacja Batorego, 2018

„**potrzebne jest bowiem nowe workfare state:**

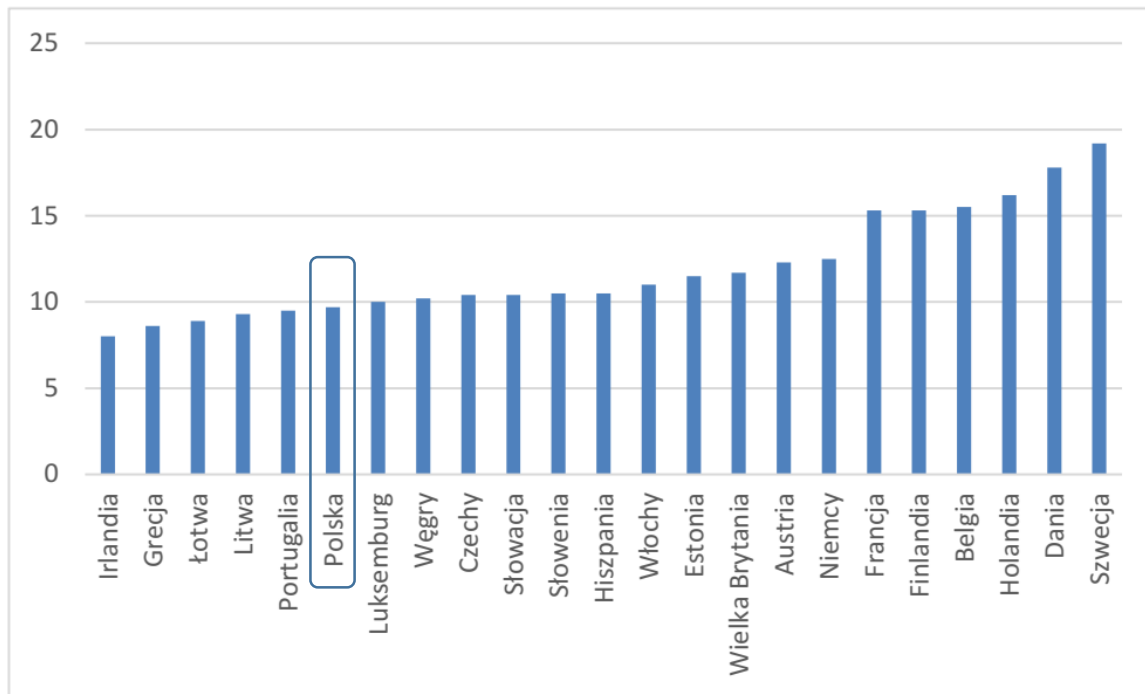
- z edukacją i pracą dostosowaną do nowych technologii,
- z nowymi usługami i z takimi warunkami pracy, które pozwalają godzić różne wymiary ludzkiego życia (*work-life balance*),
- z ludzkim traktowaniem się w zakładach pracy oraz ograniczaniem chorobliwej rywalizacji, a przeciwnie – z tworzeniem klimatu do współdziałania”

„W polskiej polityce społecznej **dominuje obecnie kierunek na rozszerzanie świadczeń pieniężnych, a nie na rozwój usług społecznych** ..., które są podstawą strategii na **rozwój inwestycji społecznych**. W wyniku tej polityki wydatki społeczne będą wzrastać, a publiczne placówki usług społecznych – biednieć, dostarczając niskiej jakości świadczeń i generując kolejne problemy”

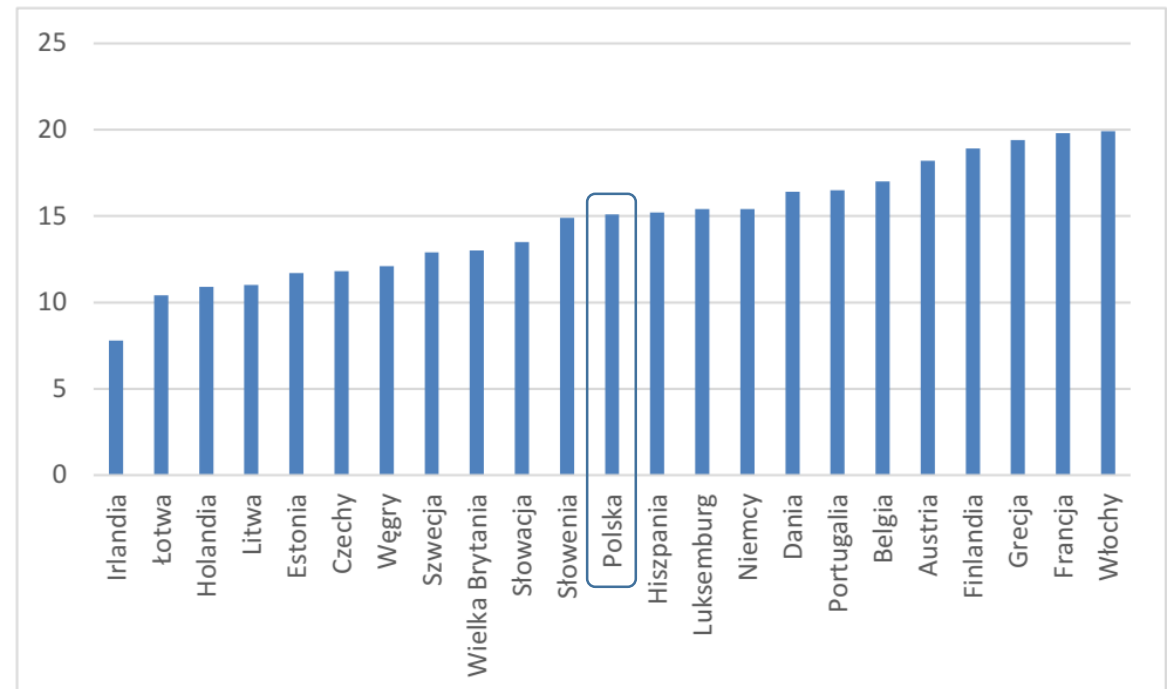
„Zagrożeniem rozwojowym jest więc także **wykorzystywanie polityki społecznej do celów czysto politycznych** (walki o władzę)”

Porównanie priorytetów wydatkowych w polityce społecznej

Wydatki na usługi i świadczenia rzeczowe w PKB (w %)

Wydatki na świadczenia pieniężne w PKB (w %)

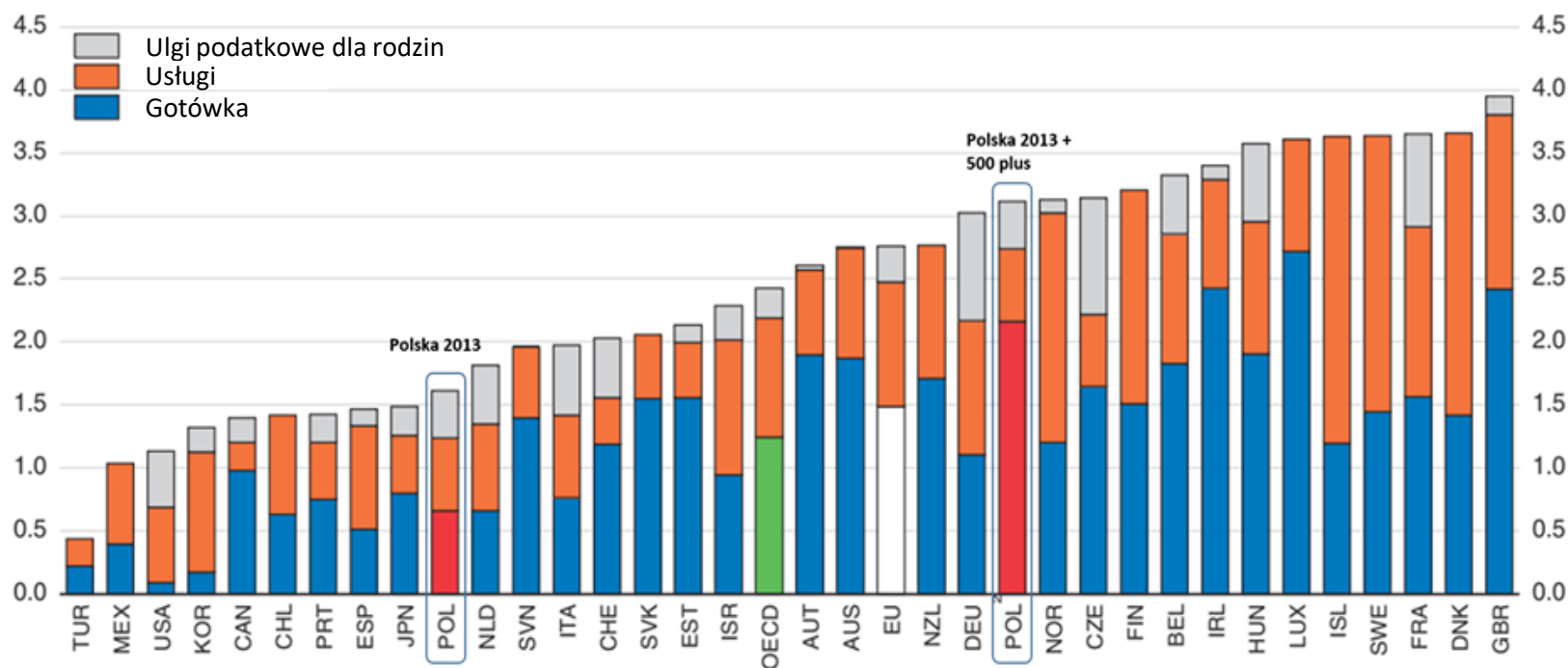
Źródło: Stanisława Golinowska, *Modele polityki społecznej w Polsce i Europie na początku XXI wieku*, Fundacja Batorego, 2018

Porównanie struktury i priorytetów w polityce wsparcia rodzin

Komentarz dotyczący pozycji Polski: 1) udział świadczeń pieniężnych nie uwzględnia świadczenia rodzicielskiego wprowadzonego w 2015 r. (tzw. kosiniakowe, 1,2 miliarda zł), 2) udział ulg podatkowych nie uwzględnia wprowadzenia ulgi zwrotnej w 2014 r., 3) udział usług nie uwzględnia wzrostu środków na program Maluch ze 150 milionów do 500 milionów zł w 2018 r.

Figure 17. **Poland's public support for families is now probably above the OECD average**

As a percentage of GDP, 2013¹

1. Or latest available year.

2. Poland's public spending on family benefits of 2013, augmented with the costs of the family 500+ child benefits introduced in 2016. Other changes between 2014 and 2016 are not taken into account for lack of data, so that it seems safe to consider that family support is now above the OECD average, although there are no data for 2016.

Source: OECD (2017), OECD Family Statistics (database).

Kierunki rozwoju krajowe – aktualności z obszaru polityki rynku pracy

Do konsultacji skierowano [projekt ustawy o rynku pracy](#). Proponuje się między innymi:

- a) **rezygnację ze wskazania grup docelowych**, tj. osób, których dotyczy dana forma pomocy – za wyjątkiem osób długotrwale bezrobotnych, uprawnień dla opiekunów osób niepełnosprawnych czy rozwiązań wprowadzonych do ustawy o promocji zatrudnienia (...) innymi ustawami – np. dotyczących pracy tymczasowej czy implementacji tzw. dyrektywy sezonowej,
 - b) zmniejszenie liczby form pomocy (w tym rezygnację ze zlecania działań aktywizacyjnych przez marszałków czy świadczenia aktywizacyjnego),
 - c) **rezygnację z profilowania pomocy dla bezrobotnych** w celu wyeliminowania ograniczenia w dostępie do wszystkich form pomocy dla każdego bezrobotnego,
 - d) **rezygnację z obowiązkowego opracowywania tzw. indywidualnych planów działania dla bezrobotnych**, z wyjątkiem osób mających największe trudności w wejściu na rynek pracy,
- a) **zacieśnienie współpracy z ośrodkami pomocy społecznej**; zmiany w zakresie kierowania osób długotrwale bezrobotnych do centrów i klubów integracji społecznej oraz innych podmiotów oraz zlecanie działań w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej,
 - b) **przyznanie długotrwale bezrobotnym pierwszeństwa w uzyskaniu skierowania do spółdzielni socjalnej** w celu podjęcia pracy,
 - c) przyznanie długotrwale bezrobotnym oraz bezrobotnym bez kwalifikacji zawodowych **pierwszeństwa w uzyskaniu skierowania na szkolenie**,
 - d) uwzględnienie w podziale środków Funduszu Pracy w województwie liczby długotrwale bezrobotnych i bezrobotnych powyżej 50 r. ż., co będzie skutkowało wyższymi kwotami środków Funduszu Pracy dla urzędów pracy obsługujących te grupy osób.

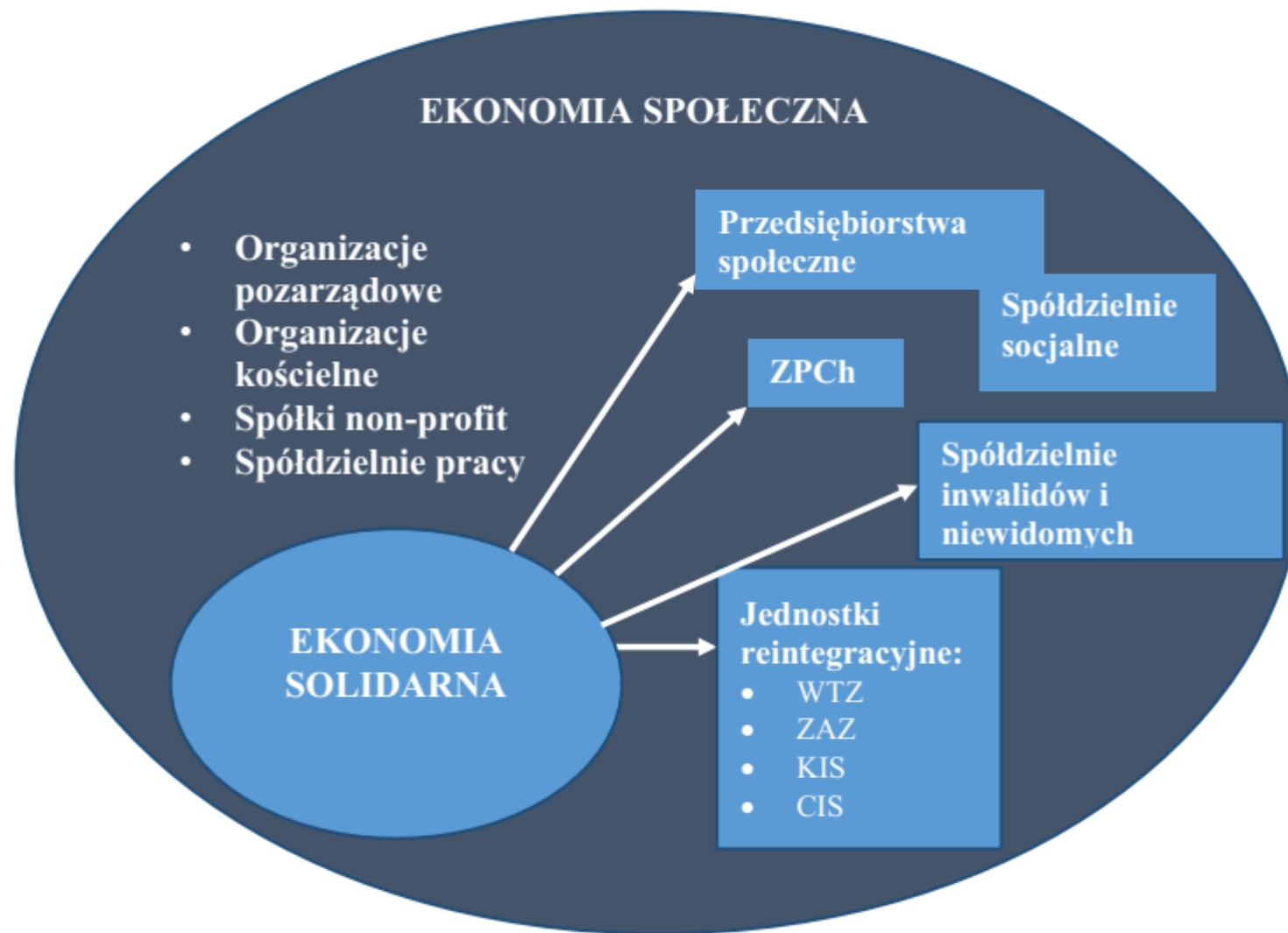
Kierunki krajowe – aktualności z obszaru ekonomii społecznej

Do konsultacji skierowano [projekt aktualizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej](#). Proponuje się między innymi następujące wskaźniki:

OBSZAR	NAZWA WSKAŹNIKA	ŹRÓDŁO	WARTOSC BAZOWA (2016 r.)	WARTOSC DOCELOWA (2023 r.)
OBSZAR I SOLIDARNY RYNEK PRACY				
	Do 2023 r. powstanie 35 tys. nowych, wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	DES MRPiPS	0	35 tys.
	Liczba aktywnych jednostek reintegracyjnych.	GUS	2 tys.	2,5 tys.
	Liczba osób z niepełnosprawnościami świadczących pracę na podstawie umowy o pracę w sektorze ekonomii społecznej i solidarnej.	GUS	145 tys.	160 tys.
	Liczba aktywnych przedsiębiorstw społecznych.	ROPS	0	1,6 tys.
OBSZAR II SOLIDARNA WSPÓLNOTA LOKALNA				
	W roku 2023 JST przeznaczać będą 2% budżetu na zlecenie świadczenia usług społecznych użyteczności publicznej i realizacji zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego, podmiotom ekonomii społecznej i solidarnej.	GUS	1%	2%
	Procent JST, które posiada uchwalony program rozwoju społecznego na poziomie gminnym i powiatowym.	JST	0%	88%
	Udział wartości udzielonych zamówień publicznych z klauzulami społecznymi ³¹ w wartości udzielonych zamówień publicznych ogółem.	UZP ³²		
	Liczba OWES współpracujących z LGD.	ROPS	0	60
OBSZAR III KONKURENCYJNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ SPOŁECZNA				
	Do 2023 r. liczba podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego zwiększy się o 5 tys.	GUS	30,2 tys.	35,2 tys.
	Udział środków z działalności o charakterze rynkowym w przychodach organizacji pozarządowych.	GUS	34,4%	40%
	Wartość preferencyjnych pożyczek udzielonych PES.	BGK	39 mln	159 mln zł
	Średnia wartość przychodów podmiotów ekonomii społecznej.	GUS	330,7 tys. zł	350 tys. zł
	Liczba certyfikowanych znakami jakości PES.	DES MRPiPS	0	400
OBSZAR IV SOLIDARNE SPOŁECZEŃSTWO				
	Do 2023 członkostwo osób młodych (16-34 lata) w podmiotach ekonomii społecznej i solidarnej zwiększy się do 28%.	GUS	26,2%	28%
	Liczba aktywnych podmiotów ekonomii społecznej.	GUS	94,4 tys.	108 tys.
	Liczba JST będących założycielem podmiotu ekonomii społecznej.	GUS	0,9tys.	1,1 tys.

Kierunki krajowe – aktualności z obszaru ekonomii społecznej

Do konsultacji skierowano [projekt aktualizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej](#). Proponuje się między innymi następujący zakres przedmiotowy:

Kierunki rozwoju europejskie – „Pakiet na rzecz sprawiedliwości społecznej” (marzec 2018) na tle innych inicjatyw UE

- [Zalecenie Rady w sprawie dostępu pracowników oraz osób samozatrudnionych do ochrony socjalnej](#)
- [Rozporządzenie ustanawiające Europejski Urząd ds. Pracy](#)
- [Monitorowanie realizacji europejskiego filaru praw socjalnych](#)

- Gwarancja dla młodzieży
- Nowy europejski program na rzecz umiejętności
- Ścieżki poprawy umiejętności
- ErasmusPro
- Europejski Korpus Solidarności
- Wprowadzanie długotrwale bezrobotnych na rynek pracy

Monitoring sytuacji społecznej w UE – nowa tablica wyników społecznych

Zasady i treść

stanowi ramy odniesienia dla **monitorowania postępów** w kierunku „ratingu AAA w kwestiach społecznych”

umożliwia **analizę porównawczą** osiągnięć w celu poprawy ogólnych **wyników** i **konwergencji**

umożliwia **porównanie** wyników UE z wynikami innych **podmiotów międzynarodowych**

odgrywa kluczową rolę w formułowaniu podstaw merytorycznych pracy w ramach europejskiego semestru, dostarczając **danych i informacji ilościowych**

była omawiana w **Komitetach**, które odgrywają kluczową rolę w europejskim semestrze, i została wykorzystana po raz pierwszy we **wspólnym sprawozdaniu o zatrudnieniu** z 2018 r. Będzie nadal rozwijana na potrzeby wspólnego sprawozdania o zatrudnieniu z 2019 r.

Tablica wyników społecznych obejmuje 35 wskaźników społecznych oraz w zakresie edukacji i zatrudnienia (z podziałem ze względu na wiek, płeć i poziom wykształcenia), pogrupowanych według 3 wymiarów i 12

Równość szans i dostęp do zatrudnienia

- ▶ Edukacja, umiejętności, uczenie się przez całe życie
- ▶ Równość płci na rynku pracy
- ▶ Równość dochodów
- ▶ Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczenia społecznego
- ▶ Młodzież

Dynamiczne rynki pracy i sprawiedliwe warunki pracy

- ▶ Struktura ludności aktywnej zawodowo (wskaźnik zatrudnienia i stopa bezrobocia)
- ▶ Polityki w zakresie rynku pracy
- ▶ Dochody i wynagrodzenia

Wsparcie publiczne, ochrona socjalna i włączenie społeczne

- ▶ Wpływ polityki publicznej na ograniczenie ubóstwa
- ▶ Wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem
- ▶ Opieka zdrowotna
- ▶ Dostępność usług cyfrowych i umiejętności cyfrowe

Przykład zastosowania dla Polski

POLSKA		
Równość szans i dostęp do zatrudnienia	Osoby przedwcześnie kończące naukę i szkolenie (% ludności w wieku 18–24 lat)	Wyniki lepsze od średniej
	Różnica w poziomie aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn	Wymagana obserwacja
	Wskaźnik zróżnicowania kwintylowego dochodów (S80/S20)	Średnie wyniki
	Zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (%)	Średnie wyniki
	Młodzież NEET (% ludności w wieku 15–24 lat)	Średnie wyniki
Sprawiedliwe warunki pracy	Wskaźnik zatrudnienia (% ludności w wieku 20–64 lat)	Średnie wyniki
	Stopa bezrobocia (% ludności w wieku 15–74 lat)	Wyniki lepsze od średniej
	Uczestnictwo w polityce aktywizacji rynku pracy (na 100 osób, które chcą pracować)	Średnie wyniki
	Wzrost dochodów do dyspozycji brutto sektora gospodarstw domowych, w przeliczeniu na mieszkańca	Najlepsze wyniki
	Wynagrodzenie pracowników za godzinę pracy	Krytyczna sytuacja
Ochrona socjalna i włączenie społeczne	Wpływ transferów społecznych (innych niż emerytury) na ograniczanie ubóstwa	Wymagana obserwacja
	Dzieci w wieku poniżej 3 lat objęte formalną opieką	Krytyczna sytuacja
	Niezaspokojone potrzeby w zakresie opieki medycznej według badań opartych na deklaracjach pacjentów	Krytyczna sytuacja
	Poziom umiejętności cyfrowych	Wymagana obserwacja

Kierunki rozwoju aktualności – zabezpieczenie społeczne dla wszystkich wśród Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ

SDG Target 1.3:

“Wdrożyć właściwe dla poszczególnych krajów systemy i mechanizmy ochrony socjalnej dla wszystkich ludzi, włączając w to poziomy podstawowe, oraz do 2030 roku objąć nimi jak największą liczbę grup ubogich i narażonych na ubóstwo”

Pełna zgodność z Zaleceniem MOP [dotyczącym podstawy zabezpieczenia społecznego, 2012 \(nr 202\)](#)

SDG Wskaźnik 1.3.1:

Udział ludności objęty zabezpieczeniem społecznym i jego poziomem podstawowym według płci, wyszczególniający dzieci, osoby bezrobotne, osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, kobiety w ciąży, ofiary wypadków przy pracy, osoby ubogie

Wskaźniki Zrównoważonego Rozwoju GUS

Jak Polska realizuje Cele Zrównoważonego Rozwoju? [Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce. Raport 2018](#)

W Polsce:

- ☐ 1.3.1 Zasięg korzystania z pomocy społecznej **ZASTĘPCZY!**
- ☐ 1.3.1.a Udział osób otrzymujących zasiłek dla bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych
- ☐ 1.3.1.b Udział osób w wieku poprodukcyjnym otrzymujących emeryturę w odniesieniu do ludności ogółem w wieku poprodukcyjnym
- ☐ 1.3.1.c Liczba kobiet pobierających zasiłek macierzyński **ZASTĘPCZY!**

Porównanie zestawu wskaźników zalecanych dla pomiaru celu 1.3 ze wskaźnikami stosowanymi w Polsce

Cel 1.3:

„Wdrożyć właściwe dla poszczególnych krajów systemy i mechanizmy zabezpieczenia społecznego dla wszystkich ludzi, włączając w to poziomy podstawowe, oraz do 2030 roku objąć nimi jak największą liczbę grup ubogich i narażonych na ubóstwo”

Wskaźnik 1.3.1:

Udział ludności objęty zabezpieczeniem społecznym i jego poziomem podstawowym według płci, wyszczególniający dzieci, osoby bezrobotne, osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, kobiety w ciąży, ofiary wypadków przy pracy, osoby ubogie

Wskaźniki zalecane

- ☐ Poorest quintile covered by labour market programs (%) **SI_COV_LMKTPQ**
- ☐ Poorest quintile covered by social assistance programs (%) **SI_COV_SOCASTPQ**
- ☐ Poorest quintile covered by social insurance programs (%) **SI_COV_SOCINSPQ**
- ☐ Proportion of children/households receiving child/family cash benefit (%) **SI_COV_CHLD**
- ☐ Proportion of employed population covered in the event of work injury (%) **SI_COV_WKINJRY**
- ☐ Proportion of mothers with newborns receiving maternity cash benefit (%) **SI_COV_MATNL**
- ☐ Proportion of poor population receiving social assistance cash benefit (%) **SI_COV_POOR**
- ☐ Proportion of population above statutory pensionable age receiving a pension, by sex (%) **SI_COV_PENSN**
- ☐ Proportion of population covered by at least one social protection benefit (%) **SI_COV_BENFTS**
- ☐ Proportion of population covered by labour market programs (%) **SI_COV_LMKT**
- ☐ Proportion of population covered by social assistance programs (%) **SI_COV_SOCAST**
- ☐ Proportion of population covered by social insurance programs (%) **SI_COV_SOCINS**
- ☐ Proportion of population with severe disabilities receiving disability cash benefit (%) **SI_COV_DISAB**
- ☐ Proportion of unemployed persons receiving unemployment cash benefit, by sex (%) **SI_COV_UEMP**
- ☐ Proportion of vulnerable population receiving social assistance cash benefit (%) **SI_COV_VULN**

Wskaźniki realizowane przez GUS

- ☐ 1.3.1 Zasięg korzystania z pomocy społecznej **ZASTĘPCZY!**
- ☐ 1.3.1.a Udział osób otrzymujących zasiłek dla bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych
- ☐ 1.3.1.b Udział osób w wieku poprodukcyjnym otrzymujących emeryturę w odniesieniu do ludności ogółem w wieku poprodukcyjnym
- ☐ 1.3.1.c Liczba kobiet pobierających zasiłek macierzyński **ZASTĘPCZY!**

Podsumowanie wyników prac w grupach na pierwszej konferencji

Uwagi i argumenty ogólne

Temat	Propozycje grup
Uwagi ogólne, argumenty	Uwarunkowania kierunków rozwoju • zmieniającą się sytuację demograficzną , rozluźnienie więzów rodzinnych w tym naturalny proces emigracyjny, wyjątkowo niskim prawdopodobieństwem będzie wystąpienie modelu <u>familizacyjno – rodzinnego</u> • Rozwój uzależniony jest od przyszłości politycznej naszego kraju, koniunktury gospodarczej, budżetu i wydolności finansowej kraju • Warunkiem koniecznym jest wsluchanie się w opinię publiczną, jej potrzeby i przyzwyczajenia (500+, 300 –wyprawka szkolna)- niemożliwe jest zabranie świadczeń bez oferty „w zamian” Zalety pracy jako argument za określonymi kierunkami rozwoju • Praca = edukacja osób pobierających świadczenia w celu podnoszenia/zdobycia kwalifikacji zawodowych • Powrót rodzica do pracy = wzrost składek na ubezpieczenie zdrowotne, wzrost PKB, itp. • poprzez powrót do pracy = rozwój zawodowy, samorozwój, wzorzec dla ich dzieci

Zastępowanie i uzupełnianie Programu 500 Plus

500 plus	<u>Zastąpienie 500 plus innym rozwiązaniem</u> Zastępowanie usługami wczesnej edukacji i opieki, aktywizacji zawodowej • Stopniowa zamiana 500+, na żłobek, przedszkole, opiekę wakacyjną (nieodpłatne) • Powoli zastępować „rozdawnictwo finansowe”(500+), na aktywizację zawodową, finansowe docenianie aktywności, a nie jej braku Zastępowanie ulgami podatkowymi • przekształcenie obecnego świadczenia 500 plus w ulgę podatkową na każde dziecko do czasu kiedy się uczy i pozostaje pod bezpośrednią opieką rodzica, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 roku życia • kwota 500+ rozliczana jako ulga podatkowa <u>Utrzymanie 500 plus ze zmianami</u> • rozszerzyć dla dzieci/młodzieży uczącej powyżej 18 roku życia (dodatkowe środki finansowe dla dzieci uczących się, po 18 r. ż) • zniesienie limitu dochodowego na 1-sze dziecko w programie 500+ • dobrze byłoby rozszerzyć go na pierwsze dziecko, ale jednocześnie należy wprowadzić jeden warunek- nie otrzymają go te rodziny, w których rodzice ze względu na możliwość pobierania świadczeń porzucają pracę • większa kontrola nad wydatkowaniem tych pieniędzy w rodzinach gdzie zachodzi podejrzenie iż pieniądze te są marnotrawione
----------	---

Inne świadczenia i aktywizacja zawodowa

Inne niż 500 plus świadczenia pieniężne	• Utrzymanie świadczeń w przypadku realnego braku możliwości podjęcia zatrudnienia, w sytuacjach tego wymagających • zasiłek rodzinny dla każdego dziecka w rodzinie (nie zależnie od dochodu), która zgodzi się na kompleksową współpracę z kadrą specjalistów jeśli zachodzi taka potrzeba • w przypadku braku zmian z przyczyn zależnych od klienta świadczenie pieniężne zamieniane na usługi i pomoc rzeczową skierowaną tylko dla dzieci
Aktywizacja zawodowa poza dyskusją o 500 plus	• pomoc przy uzyskaniu odpowiedniego dla ich stopnia niepełnosprawności zatrudnienia • Podjęcie pracy praca dla rodzica = żłobek, przedszkole • Ulgi dla pracodawców przyjmujących „powracających” rodziców do pracy • Motywowanie do rozwoju zawodowego - nagradzanie za aktywność zawodową (ulgi, dodatki itp.) • spółdzielnie socjalne szansą na uzyskanie zatrudnienia zwłaszcza w milejszych miastach, wspieranie liderów lokalnych (szkolenia) w celu prowadzenia spółdzielni

Usługi

Usługi ogólnie i spoza aktywizacji zawodowej	Kompleksowość usług • kompleksowa pomoc interdyscyplinarna (pracownik socjalny, psycholog, terapeuta systemowy, doradca zawodowy, <u>coach</u>, asystent rodziny) w zależności od zdiagnozowanych potrzeb oraz etapu współpracy • nastawienie na usługi do świadczenia których zatrudniono by specjalistów, którzy ułatwią najuboższym radzenie sobie z problemami dnia codziennego czyli rodzinnymi, z uzależnieniami, poszukiwaniem pracy • Systematyczna i systemowa praca z rodziną na wielu płaszczyznach Usługi edukacyjne • zajęcia dla dzieci (np. wyrównawcze, rozwijające umiejętności własne dzieci) • zajęcia z edukacji społecznej i zawodowej dla dzieci/młodzieży oraz ich rodziców/opiekunów tak, aby młody człowiek od najmłodszych lat m.in. poznawał świat, uczył się współdziałać z rówieśnikami, jak kształtować poprawne relacje w rodzinie i poza jej obrębem Inne usługi • Utrzymanie i rozwój usług specjalistycznych (opieka zorganizowana dla dzieci, np. wakacje, ferie itp.) • rozwój usług opiekuńczych, w tym dostęp do darmowej rehabilitacji dla dzieci niepełnosprawnych
---	--